

DERELİ, Emine Büşra Nur, "Gayrimüslimlere Benzememe İlkesinin İbadet Ahkâmına Yansımaları", İslam Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Samsun 2016, Sayı: 1, ss. 107-123.

GAYRİMÜSLİMLERE BENZEMEME İLKESİNİN İBADET AHKÂMINA YANSIMALARI

Emine Büşra Nur DERELİ *

Özet: Kur'an'da Müslümanlara, kendilerinden önceki kavimlerden bahsedilmektedir. Onlara uyup onlar gibi olmamaları konusunda Müslümanlar uyarılmaktadır. Bununla beraber, hangi konuda benzemekten sakınılacağı veya hangi konularda muhalif davranılacağı beyan edilmemiştir. İslam dairesi dışında kalan kimse ve topluluklara hangi yönleriyle benzemekten imtina edileceği, onların amel ve davranışlarına hangi yönleriyle muhalefet edileceği Hz. Peygamberin beyanlarından öğrenilmektedir. İslam şeriatı, önceki şeriatlerin bazı hükümlerini aynen tasdik etmiş bazılarını ise değiştirerek yeni hükümler vaz etmiştir. İşte öncekileri nesh eden bu yeni şeriatin tatbikinin tam anlamıyla gerçekleşmesi, onlara benzeyen unsurlardan temayüz etmesi ile mümkündür. Bu durum karşımıza teşebbühten sakınma/ gayrimüslimlere benzememe ilkesini çıkarmaktadır. Özellikle ibadet ahkâmının vaz edildiği hadislerde gayrimüslimlere benzememe maksadı açıkça ifade edilmiştir. Teşebbühten kaçınma/ gayrimüslimlere benzeme ibadet ile ilgili bu hükümlerde bazen sebep, bazen hikmet olarak beyan edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Teşebbüh, Gayrimüslim, İttibâ

Reflection on Worshipping Injunctions According to Principle of Dissimilarity to Non-Muslims

107

Abstract: It is mentioned to Muslims about the former tribes in Qur'an. Muslims are warned about not to resemble them and obey them. However, it is not declared on which subject will be avoided to resemble or opposed. It is learned from the Prophet's wives that which aspects will be refrained and in what ways we oppose their deeds and behaviors from person and communities outside the Islamic circle. Islamic Law (Shariah) approved some of the adjudications just the same despite that it modified some of them and gave new provisions. Strictly application of this new Shariah which abrogates preceding ones can be possible by becoming distinguished their similar elements. In this situation, we encounter the principle avoiding from imitation / dissimilarity to Non-Muslims. The purpose of not to resemble to Non-Muslims has been clearly state especially in the worshipping injunction hadith. Avoiding from imitation / dissimilarity to Non-Muslims sometimes has been declared as reason or wisdom in these provisions relating to worship.

Keywords: Imitate (Teshabbuh), Non-Muslim, Obey (İttibâ)

Giriş

Fıkıh; bireyin, yaratıcısıyla ve kendi dışında diğer bireylerle ilişkisine dair, amelî hükümleri tespit eden ilim dalının genel adı olarak

* Diyanet İşleri Başkanlığı, Haseki Dinî Yüksek İhtisas Merkezi, eminebusnurdereli@gmail.com

tanımlanmaktadır.¹ Bu ilmin insan ve toplum hayatının, maddi ve manevi bütün yönlerini kuşatıcı özelliğinin, sistematik yapısı üzerinde belirleyici olduğu bilinmektedir.² Bu sistematığe göre, Mükellefin, Allah'a yönelik görevleri ile ilgili hükümler "ibâdât", hukuki nitelikli sosyal ilişkilerini düzenleyen hükümler ise "muamelat" bölümünü oluşturmaktadır.³

Mükellefin Allah'a yönelik saygısını ve kulluk görevini simgeleyen davranışları ifade eden "ibâdât" başlığı altında, taharet (temizlik), namaz, zekat, oruç, hac, yeminler, hayvan kesimi, kurban, helallik haramlık bakımından gıdalar ve avcılık konuları bulunmaktadır.⁴

İslam'ın, her şeyi bilen hikmet sahibi yaratıcı tarafından yürürlüğe konulmuş bir din olması hasebiyle, hükümlerinin amaçsız olmadığı, bilakis belirli hikmetlerinin bulunduğu, insanlar için dünyevi ve uhrevi maslahatlar içerdiği, İslam alimlerinin ortak kabulüdür.⁵ Fıkıh âlimleri, hükümlerin bahsedilen hikmet ve maksadını anlayarak, nass ile sabit bir hükmü kıyas yoluyla hakkında nass ile sabit bir hüküm bulunmayan meseleye kıyas edebilmek amacıyla, ta'lil yöntemini geliştirmişlerdir. Bazı hükümlerin illeti tespit edilemeyeceğinden ta'lil edilerek illetinin ortaya konulması mümkün olmamakla beraber,⁶ ibadetlerle ilgili ahkâm arasında, illeti açıkça beyan edilen hükümler de vardır. Örneğin; Hz. Peygamber, namazda otururken sol eline dayanmış bir adama böyle yapmamasını emrederek: "Bu, Yahudilerin namaz kılma şeklidir." buyurmuştur.⁷ Mest ile namaz hususunda ise "Yahûdîlere muhâlefet edin. Çünkü onlar nalinleriyle ve mestleriyle namaz kılmazlar."⁸ buyurarak ibadetler konusunda gereken farklılığa vurgu yapmıştır. Buradan Hz. Peygamberin namaz ile ilgili bir

¹Ahmet Yaman ve Halit Çalış, *İslam Hukukuna Giriş*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2013, s. 18.

²Yaman ve Çalış, *İslam Hukukuna Giriş*, s.72.

³Yaman ve Çalış, *İslam Hukukuna Giriş*, s.72.

⁴Yaman ve Çalış, *İslam Hukukuna Giriş*, s.74.

⁵Ertuğrul Boynukalın, "Mekâsıdu's-Şerîa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XXVII, 2003, s. 424.

⁶Abdullah Kahraman, "İslam Hukuk Düşüncesinde Taabbudî Hükümler ve Taabbudiyâtın Sahası Üzerine", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 2, 2003, s. 26; Ferhat Koca, "İbadet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XIX, 1999, s. 241.

⁷Abdullah b. Ömer rivayetiyle, Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdullah b. Muhammed en-Nîsâbü'rî, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*, Beyrut: Dâru'l-Kitâb, ts. I, 272.

⁸Ebû Dâvud, Süleymân b. el-Eř'as es-Sicistânî el-Ezdî, *es-Sünen*, Humus: Dâru'l-Hadîs, 1970, *Salât*, Hadis no: 652.

konuda beyan ettiği hükümlerin gayesinin, Yahudilere benzememek ya da onların uygulamalarının aksine davranmak olduğu anlaşılmaktadır.

İnanç ve ibadetten, giyim ve yaşam tarzına uzanan bir yelpazede, gayrimüslimlere benzememe ve ya onların davranışlarına muhalefet etmek suretiyle onlardan ayrılma hususunda vârid olan nasslardan yola çıkarak, benzemekten kaçınma veya muhalif olmaya çalışmanın nasıl gerçekleşeceği, hangi durum ve ya davranışın bu kapsamda değerlendirileceği, ayrı bir araştırmanın konusudur. Bu çalışmada ise, gayrimüslimlere benzememe ilkesinin, ibadetlerle ilgili hükümlerde, nasıl ve ne derecede etkin olduğunun tespit ve beyanı amaçlanmaktadır. Bu sebeple önce gayrimüslim kavramına değinilecek, daha sonra “teşebbüh” kavramı çerçevesinde Gayrimüslimlere benzememe ilkesine açıklık getirilecektir. Daha sonra bu ilkenin ibadet ahkâmına nasıl yansıdığı ayrı başlıklar altında ele alınacaktır.

1. Gayrimüslimler

İslam’da, insanlar, ırk, renk, dil ve ülke esasına dayalı başka herhangi bir fark gözetilmeksizin eşit değerdedir. Ancak; Kur’an’da, “emânet”⁹ olarak nitelenen imanî sorumluluğu kabul etmesinin veya karşı çıkarak reddetmesinin sonucunda, insanların, inananlar ve inanmayanlar olarak iki farklı gruba ayrıldığını görmekteyiz.¹⁰ “Gayrimüslim” (gayrül-müslim), kaynaklarımızda inanmayan bütün kişi ve grupları kapsayan genel bir ifade olarak kullanılmaktadır.¹¹ Bu kavramın karşılığında, Kur’ân’da ve hadislerde “k-f-r” kökünün çeşitli türevleri kullanılmış (kâfir, çoğulu kâfirûn, küffâr, kefere), kâfirler içinde de bazı gruplar kendi özel adlarıyla (Yahudî, Nasranî, Mecusî, Sâbi’î) anılmıştır.¹²

Gayrimüslimler ile Müslümanlar arasında, itikadi ve ameli konulardaki farklılıkları vurgulayarak, müslümanların gayrimüslimlere benzemekten sakınmasının ve onlara muhalif davranmasının gerekliliğini beyan eden birçok hadis rivayeti, kaynaklarda mevcuttur. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) bu uyarılarının, geçmişte yaşanmış olan olaylara ve ya gelecekte muhtemel tehlikelere işaret etmek suretinde varid olduğunu, ayrıca gayrimüslimlere benzemekten sakınma ve muhalefet etme konusundaki bu

---

⁹el-Ahzâb 33/72

¹⁰el-A’râf 7/87; el-Kehf 18/29; et-Tegâbün 64/2

¹¹Biz de çalışmamızda bu genel anlamıyla kullandık.

¹²Ahmet Özel, “Gayrimüslim”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XIII, s. 418.

uyarılarında, gayrimüslim gruplar arasında, Yahudilere, Hıristiyanlara, Acemlere, Mecûsîlere ve Müşriklere ayrı ayrı dikkat çektiği görülmektedir.¹³

2. Gayrimüslimlere Benzememe İlkesi

Fıkıh âlimleri, delillerin ihtiva ettiği hükümleri kavrayabilmek için uygulanan ve delillerden hüküm çıkarılmasına yardımcı olan genel ilkeler ortaya koymuşlardır.¹⁴ Bunlardan birisi araştırma konusu edindiğimiz, “Gayrimüslimlere benzememe” şeklinde ifadesini bulan ilkedir.

Kur’an-ı Kerim’de müminlere kendilerinden önceki kavimlerden ve onların akibetlerinden bahsedilmektedir. Birçok ayette müminler kendilerinden önce kitap verilen Yahudi ve Hıristiyanlara tâbi olmaktan sakındırılmaktadır. Nitekim onlar, kendilerine kitap indirilmesinin üzerinden uzun bir süre geçince, Allah’ın kitabını elleriyle tahrif edip onu çok az bir pahaya satmışlar ve sırtlarının arkasına atmışlardır.¹⁵ Dağınık görüşlere, tutarsız fikirlere yönelerek, hahamlarını, râhiblerini Allah’tan başka rabler edinmişler bunun sonucunda kalpleri kararmıştır. Bu sebeple Allah, müminlerin fer’î ve aslî hiç bir konuda onlara benzememelerini emretmiştir.¹⁶

“Kim bir kavme benzerse onlardandır.”¹⁷ hadisiyle temellendirilen, kaynaklarda “teşebbüh” kavramı ile karşımıza çıkan bu ilkenin, İslam hukuk usulündeki yeri ayrı bir araştırmanın kapsamına girmektedir. Ancak naslardan açıkça anlaşılan husus; Müslüman bir kimsenin, itikattan başlayarak yaşam tarzındaki alışkanlıklara kadar, Müslüman olmayanlardan farklı olmaya çalışmasının gerekliliğidir. Farklılığın ortaya konulması bazen, Müslüman olmayanlara benzemekten (teşebbüh)¹⁸ sakınmak ile, bazen ise benzememekle kalmayıp, onların uygulamalarının aksini icra etmek suretiyle gerçekleşmektedir.

¹³Necdet Aydoğdu, *Temel Hadis Kaynaklarında Gayrimüslimlere Benzeme İle İlgili Rivayetlerin Tahli* (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2013, s.29; Necmi Sarı, *Hadislerde Teşebbüh Yasağı* (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s.20.

¹⁴Zekiyüddin Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, İbrahim Kafi Dönmez (çev.), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011, s.27.

¹⁵el-Mâide 5/13

¹⁶Sarı, *Hadislerde Teşebbüh Yasağı*, s.43.

¹⁷Ebu Davud, *Libas*, Hadis no: 4031

¹⁸Bu kavramın kelime anlamında bir olumsuzluk bulunmamakla birlikte, daha çok menfi manada kullanıldığını Hz. Peygamber (s.a.v.)’in hadislerinden, İslâm’dan başka inanç sahiplerine benzememe hakkındaki beyanlarından çıkarmak mümkündür.

Hız. Peygamber, akşam namazı vaktinin başladığı oruç ibadetinin sona erdiği vakitte, geciktirmeden orucu açmaları hususunda Müslümanları uyarmıştır. Ebû Hureyre'nin rivâyet ettiği bir hadiste Hız. Peygamber "İnsanlar iftar yapmakta ellerini çabuk tuttıkları sürece din güçlü kalmaya devam edecektir. Çünkü Yahudilerle Hıristiyanlar (iftarı) geciktirirler." buyurarak, oruç açmayı geciktirmeksizin iftar etme sayesinde İslam dinin kazanacağı üstünlük, iftar zamanı konusunda Yahudi ve Hıristiyanların yaklaşımlarına muhalif davranmakla ilişkilendirmiştir. Ayrıca risaletin amacı "Allah'ın dinini, diğer tüm dinlerden üstün kılmak"¹⁹ olduğuna göre, Hız. Peygamber'in Yahudi ve Hıristiyanlara muhalefet etmek suretiyle bu dinin üstünlük kazanacağını ifade etmesi, Yahudi ve Hıristiyanlara muhalefet etmenin, şer'î hükümlerin vaz'ında göz önünde bulundurulmuş bir ilke olduğunu doğrular niteliktedir.

Teşebbüh, benzemeye konu olan durumun dindeki yerini ve benzemeye çalışan kişinin "amacına" ve benzemenin "niteliklerine" nispetle farklı değerlendirilebilir.²⁰ Nitekim, İbn Nüceym teşebbühün, dinen mezmum olan ve bizzat teşebbüh kastı taşıyan konularda sakıncalı olduğunu belirtmekte ve bu tespiti Hanefi fakihlerden Kadıhan'a nispet etmektedir.²¹

İbn Teymiyye ise; gayrimüslimlerin davranışlarını şu maddelerde özetlemiştir.

1. Onlar için de meşrû olmakla birlikte, kendilerinin yaptıkları, bizim dinimizde de meşru olan davranışlar. Aşûre günü oruç tutmak yahut asıl itibarıyla namaz ve oruç bunlardandır. Bu konularda muhalefet o amelin niteliklerinde söz konusudur.

2. Daha önce meşrû olmakla birlikte Kur'an'ın getirdiği şariat tarafından nesh edilenler: Cumartesi yasağı gibi. Bu gibi hususlarda onlara muvafakat etmenin yasak olduğu, gizli-saklı bir husus değildir, açıktır.

3. Hiçbir halde meşrû olmamakla birlikte kendilerinin ortaya attıkları ibadetler yahut âdetler. Böyle bir halde muvafakat etmek açıkça çirkin bir şeydir. Onların dinlerinin esaslarında da meşrû olmayan birtakım bayramları sonradan ortaya koymaları da bu kabildendir.²²

¹⁹et-Tevbe 9/33; el-Feth 48/28; es-Saff 61/9

²⁰Aydoğdu, *Temel Hadis Kaynaklarında Gayrimüslimlere Benzeme İle İlgili Rivayetlerin Tahlili*, s.13.

²¹İbn Nüceym, el-Bahru'r-Râik, (neşr.) Şeyh Zekeriyya Umeyrât, Daru'l-Küttübü'l-İlmiyye, 1418/1997, II, 18.

²²İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm el-Harrânî, *İktidâu's-Sırâti'l-Mustakîm li Muhâlefeti Ashâbi'l-Cehîm*, (th. Nasır b. Abdilkerîm el-Akl), Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, trs. II, ss. 474-477.

Muasır araştırmacılar Nasır el-Akl, benzemenin hükmü bakımından ise, şöyle bir ayrım getirmiştir:

Haram olan benzeme: İlim ehlinin kitaplarının incelenmesi sonucunda onların benzeme meseleleri ile alakalı hükümlerinde haram, mekrûh, mübah hatta bazen vücub ifade eden farklı ibareler kullandıklarını görüyoruz. Haram olan benzeme şekillerine, itikadi meselelerde benzeme ile bazı âdetlerle ibadetlerde benzeme örnek gösterilebilir.²³ Bu durumda bir müslüman, mecûsîlerin Nevruz bayramına çıkması ve katılması sebebiyle küfre düşer. Çünkü onların bugünde yaptıklarında onlara muvafakat etmiş olur.

Mekrûh olan benzeme: Bu ise hükümde gerekli açıklık bulunmaması nedeniyle mübah ile haram arasında kalan hususlardandır. Bazı yaşam şekilleri ve adetler buna örnektir. Bu hükümden maksat Müslümanların kâfirlere benzemeye çalışmalarını önlemek içindir.

Benzemenin müstehab ya da vacib olduğu haller de vardır. Örneğin, kâfirleri davet, Müslümanlara onlar hakkında haber vermek, onların Müslümanlara verebilecekleri zararlarını önlemek ve buna benzer dinî maslahatlar ihtiva etmesi halinde, bu hüküm söz konusudur.²⁴

Gayrimüslimlere benzememe ilkesi; özetle, müslümanların, dini hayatlarını ve ibadetlerini ve İslamî olmayan her çeşit unsurdan uzaklaştırmasını ifade eder. İslam'ın ilk asırlarından itibaren, alimlerin gayrimüslimlere benzemeye çalışmanın yasak olduğu hususunda fikir birliği içinde oldukları bilinmektedir. Buhûfî bu hususta icmâ bulunduğunu nakletmektedir.²⁵

3. Gayrimüslimlere Benzememe İlkesinin İbadet Ahkâmına Yansıması

“İbadet” geniş anlamıyla, “kişinin yaratana karşı saygı ve tazimini ifade eden her türlü iradeli söz ve davranışlar”, dar anlamıyla ise “Allah ve Rasûlü tarafından yapılması istenen belirli davranış biçimleri” olarak

---

²³Nâsır el' Akl, *Men Teşebbehe bi Kavmin fe Huve Minhum*, Riyâd: Dâru'l-Vatan, 1411/1990, s. 20.

²⁴Nâsır el' Akl, *Men Teşebbehe bi Kavmin fe Huve Minhum*, s. 21.

²⁵Buhûfî, Mansûr b. Yûnus b. İdrîs el-Buhûfî el-Hanbelî, *Keşşâfu'l-Knâ' 'an Metni'l-iknâ'*, Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1403/1983, III, 131.

tanımlanmaktadır.²⁶ Fıkıh literatüründe “ibadet” ifadesi ile daha çok dar anlamı kast edilmektedir.²⁷

Nasslardaki vurgulara dayanarak, şekli ve muhtevası ayrıntıları ile belirlenmiş ibadetlerin, müslüman olmayanların ibadetlerine benzeyen unsurlardan bertaraf edilmesine dikkat edildiğini, ibadetlerin hükümlerinin bazılarında “benzememe maksadının” göz önünde bulundurulduğunu söylemek mümkündür. Bu bölümde Müslüman olmayanlara benzememe maksadının ibadetler ile ilgili hükümlere nasıl yansıdığını, kendi başlıkları altında inceleyeceğiz.

3.1. Taharet Hakkında Hükümler

İslam’da temizlik hem maddî hem manevî yönüyle önem verilen konuların başında gelmektedir. Birçok konuya ana başlıklarıyla ve ilkesel bağlamda yer veren nasslarda, abdestin unsurlarının, abdesti bozan hallerin, temiz olan ve olmayanların ayrıntılarıyla yer alması bu düşüncüyü haklı kılmaktadır.

Enes b. Mâlik *“Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: O, bir rahatsızlıktır. Bu sebeple ay halinde kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah’ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. İyi bilin ki Allah çokça tevbe edenleri ve çokça temizlenenleri sever.”*²⁸ mealindeki âyetin nüzul sebebini şöyle anlatmaktadır: *“Yahudiler, aralarında bir kadın ay hali oldu mu onunla birlikte yemek yemez, evlerde onlarla birlikte bir arada bulunmazlardı. Hz. Peygamber’in ashâbının bu konudaki soruları üzerine Yüce Allah: “Sana ay hali hakkında soru sorarlar. De ki...”* buyruğunu indirdi. Rasûlullah, cima dışındaki her türlü muamelenin serbest olduğunu beyan etti. Bu beyan Yahudilere ulaşınca söyle dediler: *“Bu adam bizim yaptıklarımız arasında muhalefet etmedik hiçbir şey bırakmak istemiyor. Her yaptığımıza karşı çıkıyor.”* O sırada sahabeden Useyd b. Hudayr ve ‘Abbâd b. Bişr Hz. Peygamber’e gelerek *“Ey Allah’ın Rasûlü, Yahudiler böyle diyorlar. Acaba hayızlı kadınlarla hiç bir araya gelmesek olmaz mı?”* diye sordu. Bunun üzerine Peygamberimizin yüzünün rengi değişti. Biz de O’nun soru soran o iki sahâbiye darıldığını zannettik.

²⁶Mustafa Sinanoğlu, “İbadet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XIX, 1999, s.233; Yıldız Demir ve Ahmet Muhammed Peşe, “İslam Hukuk Sistematığı ve Literatürü”, *İslam Hukuku*, Talip Türcan (drl.), Ankara: Grafiker Yayınları, 2013, s. 108.

²⁷Demir ve Peşe, *İslam Hukuku*, s. 108.

²⁸el-Bakara 2/222

Bunun üzerine o iki kişi gitti, yolda Rasûlullah'a hediye gelen bir tas sütle karşılaştılar. Hz. Peygamber hemen onları geri çağırarak kendilerine o süttten ikram edince, onlara gücenmediğini anladık."²⁹

Bu hadis rivayetinden anlıyoruz ki, Hz. Peygamber hayırlı günlerde kadınlarla ilişkiler konusunda Yahudilere benzerlikten sakınmayı emretmiş, Yahudi geleneklerine muhalefet etmeyi ilke edinmiştir. Bu sebeple Yahudilerden "Bu adam bizim yaptıklarımız arasında muhalefet etmedik hiçbir şey bırakmak istemiyor. Her yaptığımıza karşı çıkıyor." sözü sadır olmuştur. Temizlik konusunda, Yahudilerin kendi kendilerine ağır yükler yükledikleri, dar sınırlamalar getirdikleri, buna karşılık Hıristiyanların Allah'ın hiçbir iznine dayanmaksızın bu sınırlamaların tümünü ortadan kaldırdıkları bilinmektedir. Bu durumda temizlik konusunda Allah'ın emretmediği kısıtlamalar tanıma konusunda Yahudilere, Allah'ın kaçınılmasını emrettiği yasakları çiğnememe konusunda da Hristiyanlara benzememenin gerekliliği anlaşılmaktadır.³⁰

3.2. Namazla İlgili Hükümler

3.2.1. Namaz Vakti

Vakit, farz namazların şartlarından biridir. "*Muhakkak namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır.*"³¹ mealindeki ayetin beyanından bu anlaşılmaktadır. Yine her bir farz namaza bağlı sünnet namazlar, vitir, teravih gibi diğer revâtib sünnetler ve bayram namazları için de nasslar tarafından belirlenmiş vakitler söz konusudur. Gayrimüslimlere benzemekten sakınma ve onların davranışlarına muhalefet etme ilkesinin bir yansıması da namaz vakitlerinde görülmektedir. Güneşin, doğuşu ve batışı esnasında ve güneş tam tepedeyken namaz kılmak, gayrimüslimlere muhalefet gerekçesiyle yasaklanmıştır. Ebû Umâme el-Bâhilî'den rivâyetle Amr b. 'Abese es-Sülemî şöyle söylemiştir: Rasûlullah'a "Ey Allâh'ın Peygamberi, Allâh'ın sana öğrettiği, benim bilmediğim şeylerden bana haber ver (öğret) dedim. Şöyle buyurdu: "Sabah namazını kıl, sonra güneş doğup yükselinceye kadar namazdan geri dur (namaz kılma). Çünkü o, doğduğunda şeytanın iki boynuzu arasında doğar. O zaman, inkârcılar ona secde ederler. Sonra gölge bir mızrak boyu olunca namaz kıl. Çünkü (bu) namaz, hem şahitli ve hem de yazılıdır. Sonra namazdan geri dur (namaz

²⁹Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbûrî, *Sahîhu Müslim*, Beyrut: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1374/1955, Hayz, Hadis No: 302; Ebû Dâvûd, *Tahâre*, Hadis no: 258.

³⁰İbn Teymiyye, *İktidâu's-Sırâti'l-Mustakîm*, I, 215-216.

³¹en-Nisâ 4/103

kılma). Çünkü o zaman cehennem coşar. Gölge meyledince namaz kıl. Çünkü (bu) namaz, ikinci namazını kılincaya kadar şahitli ve yazılıdır. İkinci namazını kılınca güneş batıncaya kadar namaz kılma. Çünkü o, şeytanın iki boynuzu arsında batar. O vakit kâfirler, ona doğru yönelip secde ederler.”³²

Şu hususa dikkat edilmelidir ki, mümin bir kimse ancak yüce Allah’a secde etmek kastı ile secdeye varır. Buna rağmen belirli vakitlerde namaz kılmanın, gayrimüslimlerin davranışına muhalefet maksadıyla yasaklanması, zahiri boyutları ile de onların davranışlarına benzememenin gerekliliğini ortaya koymaktadır.³³

Hz. Peygamber, akşam ve sabah namazlarını tehir etmenin Ehl-i kitaba benzemek olduğunu belirterek, gayrimüslimlere benzememe ilkesinin bir yansıması olarak, akşam ve sabah namazlarının tehirinden sakındırarak; “Ümmetim şu üç şeyi yapmadığı sürece sebat ve hayra sahip olmaya devam edecektir: Yahudilere benzemek suretiyle, karanlığın basmasını bekleyip, akşam namazını geciktirmek; Hıristiyanlara benzemek suretiyle, yıldızların kaybolmaya yüz tuttuğu vakte kadar sabah namazını geciktirmek ve cenazeleri sadece o cenazenin yakınlarına terk etmek.”³⁴

3.2.2. Ezan

Ezan; farz namazların vaktinin başladığını, nassla belirlenen sözlerle ve özel şekilde müminlere duyurmayı ifade eden bir terimdir.³⁵ Hz. Peygamber’in Medine’ye hicretinden sonra, Mescid-i Nebevî’de kılınacak namazlarda, toplanma ve namaz vaktinin geldiğini gösteren bir işarete ihtiyaç duyuldu. Bunun için nâkûs çalınması, boru öttürülmesi, ateş yakılması veya bayrak dikilmesi şeklinde çeşitli tekliflerde bulunulmuş, Rasûlullah bu sayılanların gayrimüslimlerin ibadetlerinin unsuru olması nedeniyle bu görüşleri reddetmiştir. Ebû ‘Umeyr b. Enes, bu hadiseyi şöyle aktarmaktadır: “Hz. Peygamber insanları namaza nasıl davet edeceği hususu üzerinde düşündü. Namaz vakti gelince bir bayrak dalgalandırması böylece onu görenlerin birbirlerini haberdâr edebileceği söylendi. Ancak bu fikri onaylamadı. Yahudilerin borazanı teklif edildi. Fakat bu da hoşuna gitmedi. “Bu Yahudilerin işidir” buyurdu. Ona çandan bahsedildi. Onun

³²Müslim, *Salâtu'l-Müsâfirin*, Hadis No: 832; Ebû Dâvûd, *Tatavvu'*, Hadis No: 1277.

³³İbn Teymiyye, *İktidâu's-Sırâti'l-Mustakîm*, I, 218-219.

³⁴Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel b. Hilâl es-Şeybânî, *el-Müsned*, Beyrut: Dâru Sâdır, 1398/1978, IV, 349.

³⁵Abdurrahman Çetin, “Ezan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara: 1995, XII, 36.

için de: “Bu Hristiyanların işidir” buyurdu. Abdullah b. Zeyd Rasûlullah’ın bu konuya ehemmiyet verdiğini gördüğünden düşünceli bir şekilde ayrılıp gitti. Sabah olunca Rasûlullah’ın huzuruna gitti ve ona rüyasını bildirdi.”³⁶

3.2.3. Namazdaki Şartlar ve Rükünler

Namaz, nasslarda bildirilen en temel bedeni ibadettir. Bu en temel ibadette şekil bazında bile olsa, gayrimüslimlere ait unsurlarla benzerlikten titizlikle kaçınılmıştır. Gayrimüslimlere benzememe ilkesinin bir yansıması olarak Hz. Peygamber namazda sallanmaktan sakındırmıştır. Kaynaklarda bu konu şöyle aktarılmaktadır: “Ümmü Rumân, namaz kılarken sallanıyordu. Onu bu halde gören Hz. Ebubekir, öyle bir azarladı ki hanımı neredeyse namazdan çıkacaktı. Daha sonra Hz. Ebûbekir, şiddetle uyarmasının sebebini açıklayarak şöyle dedi. ‘Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyuruyordu: “Herhangi biriniz namaza durduğunda her tarafı sakın olsun, Yahûdiler gibi sallanmasın. Zira namazda her tarafın sükûnet içinde olması, namazın tamamındandır.”³⁷

İbn Ömer’in anlattığına göre Hz. Peygamber namazda otururken sol eline dayanmış bir adama böyle yapmamasını söyleyerek: “Bu, Yahudilerin namaz kılma şeklidir” buyurmuştur.³⁸ Bir diğer sahâbî es-Serîd b. Süveyd ise şöyle anlatmaktadır: Ben bu şekilde sol elimi sırtımın arkasına koymuş ve elimin ayasına yaslanmış oturuyor iken Rasûlullah yanımdan geçti ve: “Kendilerine gazap edilmiş kimselerin oturuşu gibi mi oturuyorsun” buyurdu.³⁹ Ashabın önderlerinden Hz Ali’nin rivayetine binaen namazda elleri göbeğin altından bağlanması, Hanefilerce müftâbih görüş olmuştur. Çünkü, namazda ellerin bu şekilde bağlanması ile, ehl-i kitabın ibadetteki haline teşebbühten sakınma gerçekleşmektedir.⁴⁰

Yahudiler ibadetleri sırasında ellerini bağlamamaktadırlar. Bu nedenle, Hz Peygamber’in namazda ellerin bele konulmasını yasakladığı bilinmektedir.⁴¹

Namaz kılan bir kimsenin namaz esnasında mushafa bakarak Kuran okumasının hükmünde de bahsi geçen ilkenin yansımalarını

³⁶Ebû Dâvûd, *Salât*, Hadis No: 498.

³⁷Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (el-İsfahânî), *Hilyetu’l-Evliyâ ve Tabakâtu’l-Esfiyâ*, Lübnan, 1416/1996, IX, 304.

³⁸Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 272.

³⁹Ebû Dâvûd, *Edeb*, Hadis No: 4848.

⁴⁰Serahsî, Ebû Bekr Şemsü’l-Eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî, *el-Mebcut*, Beyrut: Daru’l-Marife, 1993, I, 24.

⁴¹Serahsî, I, 26; Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes’ûd b. Ahmed el-Kâsânî, *Bedâiu’s-Sanâi’ fi Tertibi’ş-Şerâi’*, Beyrut: Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1986, I, 215.

görmekteyiz. Bu hususta İmam Muhammed ve İmam Ebû Yusuf, namazın geçerli olduğuna hükmetmekle beraber, ehl-i kitaba teşebbüh olması nedeniyle kerahet görmüşlerdir. Ancak İmam Şâfiî, Hanefi imamların teşebbühe bakışını ileri safhada bulmuş ve onları bu konuda eleştirmiştir.⁴² Öyle anlaşılıyor ki Hanefiler teşebbüh konusunda oldukça sert görüşler ortaya koymuşlardır. Ancak Ebu Hanife; namazda Kuran'ın tutulması, sayfaların çevrilmesi, ona bakılması, tefekkür edilmesini, ehl-i kitaba teşebbüh nedeniyle değil, bunda amel-i kesir bulunması sebebiyle namazı bozacağına hükmetmiştir.⁴³

Hanefilere göre, namazda elbisenin omuzlardan ya da baştan, aşağıya doğru atılması ehl-i kitaba teşebbüh olması nedeniyle mekruhtur. Mâlikîler bunun mekruh olmadığı görüşündedirler. Şâfiîler ise böyle yapan kimsenin maksadının kibir olması durumunda mekruh olacağına hükmetmişlerdir.⁴⁴

Hanefiler, mescitlerde ve evlerde suret bulundurulmasını mekruh saymakla beraber, suretin baş kısmı istendiğinde kaldırılabilir şekilde olduğunda ya da çamur veya alçıyla sıvanması durumunda kerahetin ortadan kalkacağını ifade etmektedir. Suret bulunan mekanlarda ibadet etmenin kerahetinin gerekçesi olarak ise, suretlere tapanlar gibi onlara tazim etmekten men etmektir. Baş kısmının sıvanmasıyla tazim ortadan kalktığı için, kerahet de ortadan kalkmaktadır.⁴⁵

3.2.5. Cemaatle Namaz

Câbir b. Abdullah'ın rivayetine göre, Rasûlullah cemaatle namazda, cemaatin imama uyması konusunda gayrimüslimlere benzemekten sakındığı durumlar vardır. Şöyle anlatıyor: “Rasulullah rahatsızdı. Bu sebeple biz de, o oturduğu halde arkasında namaza durduk. Ebû Bekir insanlara onun aldığı tekbiri yüksek sesle duyuruyordu. Allah Rasûlü bize bakınca bizim ayakta olduğumuzu gördü. Bize işaret edince biz de oturduk. Böylelikle ona oturarak uyduk. Selam verdikten sonra ise şöyle buyurdu: “Az önce neredeyse Farısların ve Rumların yaptıklarını yapmış olacaktınız. Çünkü onların kralları oturuyorken kendileri ayakta dururlar. Böyle yapmayınız, imamlarınıza uyunuz. Eğer imam ayakta namaz kıldırıyorsa,

---

⁴²Serahsî, I, 201; Zeyla'î, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdullah b. Yûsuf b. Muhammed ez-Zeyla'î, *Tebyînu'l-Hakâik*, Kahire: 1313, I, 158.

⁴³Serahsî, I, 201.

⁴⁴Kasanî, I, 219.

⁴⁵Serahsî, I, 210.

siz de ayakta kılınız. Eğer kendisi oturarak namaz kılıyorsa, siz de oturarak namaz kılınız.”⁴⁶

Müminlerin annesi Hz. Âişe'nin (ö.58/677) anlattığı başka bir olay Hz. Peygamber'in bu konudaki hassasiyetini ayrıca gözler önüne sermektedir: “Rasûlullah rahatsızlanmıştı. Ashâbından bir grup onu ziyaret etmek için yanına girdiler. Hz. Peygamber namazı oturarak kıldı. Ziyaretine gelenler ise ona ayakta uydular. Bunun üzerine Allah Rasûlü onlara oturun diye işaret etti. Namazı bitirdiğinde ise şöyle buyurdu: “İmam, ancak kendisine uyulsun diye imam kılınmıştır. Öyleyse imam rükû ettiğinde siz de rükû edin, ayağa kalktığınızda siz de kalkın. Oturarak namaz kıldığında siz de oturarak kılın.”⁴⁷

Cemaate namaz kıldırın imamın cemaatten yüksek bir yerde olması Hanefilerde mekruh sayılmaktadır. Bu kerahetin sebebi ise, imamın cemaate göre yüksek yerde durmasının, ehl-i kitap imamların yüksek ve ayrı bir yerde durarak cemaati yönlendirmesine teşebbüh olmasıdır. Hanefiler, imamın sadece başı yüksek bir yerde olursa bunun gayrimüslimlere teşebbüh olmayacağını, çünkü asıl olan imamın bedeninin durumu olduğunu beyan etmişlerdir. Ehl-i kitap imamları yüksekçe bir yerde tek başına durdurduklarından, cemaate göre yüksekte kalan imamın yanında cemaatten birkaç kişi olması durumunda teşebbühten kaynaklan kerahet ortadan kalmaktadır.⁴⁸

3.3. Oruç Hakkında Hükümler

3.3.1. Sahur

Hz. Peygamber'in, farklı hükümlerdeki oruçları zikretmeksizin; “Sahur yemeği yeyin. Çünkü sahurda bereket vardır.”⁴⁹ ifadesi, oruç ibadetinin bir parçası olan sahurun ehemmiyetini göstermektedir. Sahurun konumuz açısından önemi ise, müslümanların oruç ibadetini, ehl-i kitabın oruç ibadetinden ayıran bir unsur olmasıdır. Burada da gayrimüslimlerin ibadetine benzerlikten sakınma ilkesini görmekteyiz. Sahurun bu nedenle teşvik edildiğini Amr b. el-Âs şöyle bildirmektedir. Hz. Peygamber'i şöyle derken işittim; “Bizim orucumuz ile Ehl-i kitabın orucu arasındaki fark, sahur yemeğidir.”⁵⁰ Bu hadis, Müslümanlarla Ehl-i kitabın oruç ibadetlerinin

---

⁴⁶Müslim, *Salât*, Hadis No: 413.

⁴⁷Buhârî, *Ezân* 51, Hadis No: 688; Müslim, *Salât* 82, Hadis No: 412.

⁴⁸İbnü'l-Hümâm, *Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid b. Abdilhamîd es-Sivâsî el-İskenderî, Fethu'l-Kadir*, Daru'l-Fikir, I,413.

⁴⁹Buhârî, *Savm* 20, Hadis No: 1923; Müslim, *Sıyâm* 45, Hadis No: 1095.

⁵⁰Müslim, *Sıyâm* 46, Hadis No: 1096.

birbirinden farklı olmasının şâri' tarafından bir maksat edinildiğini de göstermektedir. Oruç tutmak isteyen kimsenin sahur yemeği yemesi, Amr b. As'ın rivayeti olan hadise göre ehl-i kitap orucuyla aramızdaki tek farktır. Bu sebeple sahur sünnettir.⁵¹

3.3.2. Visal Orucu

Visâl orucu, yemek yemeden peşpeşe iki gün oruç tutmayı ifade eder. Hz. Peygamber'in, ara vermeden arka arkaya iki gün oruç tutmaktan sakındırmasının, oruç ibadetinin Hristiyanların orucundan farklı olmasını temin etmek için olduğunu görmekteyiz.⁵² Nitekim İyâd b. Lakî es-Sedûsî, Beşir b. el-Hasâsiye es-Sedûsî'nin hanımı Leylâ es-Sedûsiyye'den şöyle dediğini nakletmiştir: "Visâl ile (kesintisiz olarak) iki gün oruç tutmak istedim, Beşir bana engel olarak dedi ki: Rasûlullah böyle oruç utmayı yasakladı ve şöyle buyurdu: "Bunu Hristiyanlar yapar. Fakat sizler Allah'ın size emrettiği gibi oruç tutunuz ve orucu akşam olunca tamamlayınız."⁵³

3.3.3. Aşûre Orucu

Kameri aylardan Muharrem ayının onuncu günü "âşûrâ" olarak isimlendirilmektedir. Hz. Peygamber'in her yıl, aşure gününü oruçla geçirdiği rivayet edilmektedir. Fakat sadece o günde oruç tutulmasını, Yahudilerin de bu günü oruçlu geçirmesi sebebiyle, yani gayrimüslimlere benzememe ilkesinin bir gereği olarak yasaklamış ve şöyle buyurmuştur: "Aşûre günü oruç tutun. Ancak, öncesinde bir gün ya da sonrasında da bir gün daha tutmak suretiyle Yahudilere muhalefet edin."⁵⁴ Bu günü bayram telakki eden Yahudilerden farklı olarak, müslümanların bu günü bayram edinmemesi gerekmektedir. Nitekim Ebû Mûsâ el-Eş'arî bu durumu bize şöyle nakletmektedir: 'Yahudiler aşûre gününü bayram ediniyorlardı. Bunun üzerine Rasûlullah bize "Onlara muhalefet ediniz, siz oruç tutunuz." buyurdu.'⁵⁵

3.3.4. Oruç Açmada Acele

Hz. Peygamber, akşam namazı vaktinin başladığı ve oruç ibadetinin sona erdiği vakitte, geciktirmeden orucu açmaları hususunda müslümanları uyarmıştır. Ebû Hureyre'nin rivâyet ettiği bir hadiste Hz. Peygamber

⁵¹Semerkandî, Ebû Bekr Alâüddîn Muhammed b. Ahmed b. Ebî Ahmed es-Semerkandî, *Tuhfetu'l-Fukahâ*, Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994, I, 365.

⁵²Abdullah b. Abdirrahman et-Temîmî, *Tavzihu'l-Ahkâm min Bulûği'l-Merâm*, Mekke: Mektebetü'l-Esedi, 2003, III, 380.

⁵³Ahmed b. Hanbel, V, 225.

⁵⁴Abdürrezzâk es-San'ânî, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm, *el-Musannef*, (nşr. Habîbu'r-Rahmân el-A'zamî), Beyrut: el-Mektebu'l-İslâmiyye, 1403/1983, IV, 287, Hadis No: 7839.

⁵⁵Buhârî, *Savm* 69, Hadis No: 2005; Müslim, *Sıyâm* 129, Hadis No: 1131.

“İnsanlar iftar yapmakta ellerini çabuk tuttıkları sürece din güçlü kalmaya devam edecektir. Çünkü Yahudilerle Hristiyanlar (iftarı) geciktirirler.”⁵⁶ buyurarak, oruç açmayı geciktirmeksizin iftar etme sayesinde İslam dinin kazanacağı üstünlüğü, iftar zamanı konusunda Yahudi ve Hristiyanlar’ın yaklaşımlarına muhalif davranmakla ilişkilendirmiştir. Hz. Peygamber’in Yahudi ve Hristiyanlara muhalefet etmek suretiyle bu dinin üstünlük kazanacağını ifade etmesi, Yahudi ve Hristiyanlara muhalefet etmenin, şer’i hükümlerin vaz’ında göz önünde bulundurulmuş bir ilke olduğunu doğrular niteliktedir.

3.4. Hac Hakkında Hükümler

3.4.1. Arafat Vakfesi

Haccın iki rüknünden biri Arafat vakfesi diğeri ise ziyaret tavafidır. Hz. Peygamber “Hac, Arafattır.”⁵⁷ beyanı ile Arafat vakfesinin haccın rüknü olduğunu beyan etmiştir. Dolayısıyla, Zilhicce ayının dokuncu günü (arefe) günü zeval vaktinden yani güneşin tepe meridyeni üzerine geliş vaktinden bayramın ilk günü “feci-i sâdik” denilen tan yerinin ağarmaya başladığı zamana kadar geçen sürede Arafat vakfesinde hazır bulunmayanlar o sene hacca yetişememiş olurlar.⁵⁸ Hz. Peygamber câhiliye döneminde Arafat yerine Müzdelife’de vakfe yapan Kureyş’e muhalefet olarak Arafat’ta vakfe yapmayı haccın bir rüknü haline getirmiştir. Nitekim Hz. Âişe’nin anlattığı şu rivâyet bu hususa işaret etmektedir: “Kureyş ve onların dinine göre hareket edenler Müzdelife’de vakfe yapıyorlar ve bunlara el-Hums adı veriliyordu. Diğer Araplar ise Arafat’ta vakfe yapıyorlardı. İslam gelince onun peygamberine Arafat’a gitmesi ve orada vakfe yaptıktan sonra oradan ifade etmesi (ayrılması) emredildi. İşte Yüce Allah’ın: “*Sonra da insanların döndükleri yerden siz de ayrılın (dönün).*”⁵⁹ buyruğu bunu anlatmaktadır.”⁶⁰

3.4.2. Sa’y

Hac ibadetinin unsurlarından biri de sa’ydır. Sahabeler başlangıçta Safa ile Merve arasında say yapmakta idiler. Ancak kafirlerin de Safa ve Merve tepelerine putlar koyup bu putlar arasında gidip gelme şeklindeki ibadetlerine benzemekten endişe duymuşlardır. Ancak daha sonra sa’yın

---

⁵⁶Ebû Dâvûd, *Sıyâm* 20, Hadis No: 2353; Ahmed b. Hanbel, II, 450.

⁵⁷Ebû Dâvûd, *Menâsik* 68, Hadis No: 1949.

⁵⁸el-Bakara 2/199

⁵⁹el-Bakara 2/199

⁶⁰Müslim, *Hacc* 151, Hadis No: 1219.

onlara benzemek olmadığına dair ayet⁶¹ gelince bu kerahet ortadan kalkmıştır.⁶²

Sonuç

Şeriat koyucu tarafından vaz' edilen tüm emir ve yasaklarda bir maksat ve hikmet bulunduğundan, fıkıh alimleri hakkında hüküm bulunan meselelerin hükmünün, hikmet ve maksadını araştırarak tespit etmeye çalışmış, daha sonra hakkında şer'î hüküm belirtilmemiş konularda, bu hikmet ve maksattan yola çıkarak, şer'î hükme ulaşmışlardır.

İslam şeriatı, önceki şeriatlerin bazı hükümlerini aynen tasdik etmiş bazılarını ise değiştirerek yeni hükümler vaz etmiştir. İşte öncekileri nesh eden bu yeni şeriatin tatbikinin tam anlamıyla gerçekleşmesi, onlara benzeyen unsurlardan temayüz etmesi ile mümkündür. Bu durum karşımıza teşebbühten sakınma/ gayrimüslimlere benzememe ilkesini çıkarmaktadır.

Başta Yahudiler ve Hristiyanlar olmak üzere, Hz. Peygamber, gayrimüslimlere çeşitli açılardan benzemeyi yasaklamış ve onların amellerine muhalefet etmeyi emretmiştir. Zira ibadet ahkâmının vaz edildiği hadislerde gayrimüslimlere benzememe maksadının açıkça beyan edildiği görülmektedir. Teşebbühten kaçınma/ gayrimüslimlere benzeme ilkesi ibadet ile ilgili bazı hükümlerde bazen sebep, bazen hikmet olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Kaynakça

- AYDOĞDU, Necdet; *Temel Hadis Kaynaklarında Gayrimüslimlere Benzeme İle İlgili Rivayetlerin Tahlili* (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2013.
- AHMED B. HANBEL, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel b. Hilâl es-Şeybânî; *el-Müsned*, Beyrut: Dâru Sâdır, 1398/1978.
- BOYNUKALIN, Ertuğrul; "Mekâsıdu's-Şerîa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- BUHÛTÎ, Mansûr b. Yûnus b. İdrîs el-Buhûtî el-Hanbelî; *Keşşâfu'l-Kınâ' 'an Metni'l-İknâ'*, Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1403/1983, I-IV.
- ÇETİN, Abdurrahman; "Ezan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

⁶¹el-Bakara2/ 15

⁶²Kâsânî, II, 133.

- DEMİR, Yıldız ve Peşe, Ahmet Muhammed; “İslam Hukuk Sistematiği ve Literatürü”, *İslam Hukuku*, Talip Türcan (drl.), Ankara: Grafiker Yayınları, 2013.
- EBÛ DÂVUD, Süleymân b. el-Eş’as es-Sicistânî el-Ezdî; *es-Sünen*, Humus:Dâru’l-Hadîs, 1970.
- EBÛ NUAYM, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (el-İsfahânî); *Hilyetu’l-Evliyâ ve Tabakâtu’l-Esfiyâ*, Lübnan, 1416/1996.
- EL-AKL, Nâsır; *Men Teşebbehe bi Kaomîn fe Huve Minhum*, Riyâd: Dâru’l-Vatan, 1411/1990.
- HÂKİM, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah b. Muhammed en-Nîsâbüri; *el-Müstedrek ale’s-Sahîhayn*, Beyrut:Dâru’l-Kitâb, ts.
- İBN TEYMİYYE, Ebu’l-Abbâs Takıyyuddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecciddîn Abdisselâm el-Harrânî; *İktidâu’s-Sırâti’l-Mustakîm li Muhâlefeti Ashâbi’l-Cehîm*, (th. Nasır b. Abdilkerîm el-Akl), Riyad: Mektebetü’r-Rüşd, ts.
- İBNÜ’L-HÜMAM, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid b. Abdilhamîd es-Sivâsî el-İskenderî; *Fethu’l-Kadir*, Daru’l-Fikir.
- KAHRAMAN, Abdullah; “İslam Hukuk Düşüncesinde Taabbudî Hükümler ve Taabbudiyâtın Sahası Üzerine”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 2, 2003.
- KÂSÂNÎ, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes’ûd b. Ahmed el-Kâsânî; *Bedâiu’s-Sanâi’ fi Tertîbi’s-Şerâi’*, Beyrut: Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1986.
- KOCA, Ferhat; “İbadet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, Ankara:Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- MÜSLİM, Ebu’l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî en-Nîsâbüri; *Sahîhu Müslim*, Beyrut:Dâru İhyâi’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1374/1955.
- ÖZEL, Ahmet; “Gayrimüslim”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul:Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- SAN’ÂNÎ, Ebû Bekir Abdürrezzâk b. Hemmâm es- San’ânî, *el-Musannef*, (nşr. Habîbu’r-Rahmân el-A’zamî), I-XII, Beyrut: el-Mektebu’l-İslâmîyye, 1403/1983.
- SARI, Necmi; *Hadislerde Teşebbüh Yasağı* (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.
- SEMERKANDÎ, Ebû Bekr Alâüddîn Muhammed b. Ahmed b. Ebî Ahmed es-Semerkindî; *Tuhfetu’l-Fukaha*, Beyrut: Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1994.
- SERAHSÎ, Ebû Bekr Şemsü’l-Eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî; *el-Mebcut*, Beyrut: Daru’l-Marife, 1993.

- SİNANOĞLU, Mustafa; "İbadet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, Ankara:Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XIX, 1999.
- ŞABAN, Zekiyyuddin; *İslam Hukuk İlminin Esasları*, İbrahim Kafi Dönmez (çev.), Ankara:Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- TEMİMÎ, Abdullah b. Abdirrahman et-Temîmî; *Tavzîhu'l-Ahkâm min Bulûğî'l-Merâm*, Mekke: Mektebetü'l-Esedi, 2003.
- YAMAN, Ahmet ve Çalış, Halit; *İslam Hukukuna Giriş*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2013.
- ZEYLAÎ, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdullah b. Yûsuf b. Muhammed ez-Zeylâî; *Tebyînu'l-Hakâik*, Kahire, 1313.